

Адабаи О.В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри адміністративного та фінансового права*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАТРИМАННЯ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Адміністративне затримання є одним з найбільш поширених та найхарактерніших засобів адміністративного примусу, яке більшість науковців відносять до так званих заходів адміністративного припинення. Адміністративне затримання є заходом адміністративно-процесуального характеру, який застосовується у зв'язку з вчиненням правопорушення і полягає у короткочасному обмеженні свободи правопорушника.

Процедури застосування адміністративного затримання передбачені великою кількістю нормативних актів. Проте на даний час у нормативно-правових актах, які регулюють адміністративне затримання, є значні недоліки та прогалини, які суттєво порушують основні принципи закріплені Конституцією України. Важливим є також дослідження щодо дотримання прав особи при адміністративному затриманні.

Дослідженню адміністративного затримання присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних вчених, у тому числі: С.В. Ківалов, Л.Р. Біла, Є.В. Додін, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк та інші. Ці праці заклали низку принципових підходів до розгляду адміністративного затримання, але з часу їх написання відбулося багато змін у житті суспільства, суттєво змінилося законодавство про адміністративні правопорушення, склалась нова практика його застосування, численні положення якого потребують серйозного науково-практичного осмислення і уваженої доробки в умовах посилення правового захисту громадян в державі. Низка питань правового регулювання та процедурного забезпечення реалізації цього заходу адміністративного примусу до цього часу залишаються не вирішені.

В Законі «Про міліцію», і в КпАП сказано про затримання «осіб, які вчинили адміністративні правопорушення», хоча це не відповідає принципу презумпції невинуватості, адже вина особи у вчиненні проступку ще не доведена, тому її не можна вважати правопорушником. Тобто мова може йти лише про підозру у вчиненні проступку. У зв'язку з цим в зазначених законодавчих актах таку особу слід називати «особа, яка підозрюється у вчиненні адміністративного проступку» або «особа, щодо якої розпочато (чи здійснюється) провадження в справі про адміністративний проступок».

Незрозумілим є питання затримання міліцією осіб, яких запідозрено у занятті бродяжництвом. Цих осіб тримають у спеціальних приймальниках-розподільниках. Ст. 33 Конституції України гарантує кожному свободу пересування та вільного вибору місця проживання, тому будь-які правообмеження щодо осіб, які не мають постійного місця проживання, є неконституційними. Адміністративне затримання таких осіб, таким чином, не має жодних законних підстав, тому аб. 6 п. 5 ст. 11 із Закону «Про міліцію» необхідно виключити. Натомість в Законі можна передбачити право міліції доставляти таких осіб, якщо вони перебувають в стані, небезпечному для інших громадян або для них самих (різні види захворювань), в міліцію з метою передачі у відповідні установи для надання необхідної допомоги. [Про затвердження Положення про приймальник-розподільник для осіб, затриманих за бродяжництво: Наказ МВС України № 553 від 18 вересня 1992 р.]

Не зовсім зрозумілою є підстава затримання осіб, які «виявили непокору законній вимозі працівника міліції», що передбачено аб. 6 п. 5 ст. 11 Закону «Про міліцію». Справа в тому, що така непокора не визнається адміністративним проступком, в ст. 185 КпАП мова йде про злісну непокору законній вимозі працівника міліції, саме вона і мається на увазі в даній нормі. Це означає, що потреба в цьому абзаці взагалі відсутня, оскільки затримання в разі вчинення адміністративного проступку врегульовано іншим спеціальним абзацом. [Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.]

Також законодавцю слід було б визначити процедуру затримання особи, щодо якої суддею винесено постанову про направлення на примусове лікування від хронічного алкоголізму чи наркоманії, якщо вона ухиляється від виконання цієї постанови, яку закон не передбачає. Хоча знаходження такої особи у суспільстві може загрожувати порушенням суспільних інтересів, тому як особи хворі на алкоголізм та наркоманію є не завжди адекватними та доволі часто можуть порушувати норми Закону.

Неналежне законодавче закріплення гарантій прав людини під час застосування заходів адміністративного затримання призводить до того, що в підзаконних нормативних актах такі гарантії просто ігноруються. Так, у відомчих актах МВС України (наприклад, в Інструкції з організації роботи чергової частини, Статуті патрульно-постової служби міліції) не робиться розмежування щодо затримання і доставлення осіб за вчинення злочину і осіб, які вчинили адміністративні проступки. Тому на практиці досить часто на підставі норм адміністративного законодавства здійснюється затримання осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, тобто використовується завуальований варіант взяття під варту, за якого у громадянина практично відсутні можливості для захисту своїх прав (оскільки про застосування норм кримінально-процесуального законодавства мова взагалі спочатку не йде, а КпАП України не передбачає, наприклад, участі захисника на початковій стадії провадження в справі про адміністративне правопорушення). Тим самим «обходяться» механізми захисту прав затриманих.

Слід звернути увагу на те, що законодавством України не передбачено обов'язок органів та їх службових осіб, які здійснили адміністративне затримання, роз'яснити затриманому його права та обов'язки, хоча в бланках протоколів відмітка про подібну дію робиться. Це питання також слід було б врегулювати на законодавчому рівні.

Питання про адміністративне затримання громадян є одним з актуальних, оскільки воно торкається їх честі і гідності, впливає на психіку особистості. Тому вирішення цих питань сприятиме удосконаленню правоохоронної діяльності взагалі та зміцненню законності і правопорядку в країні.